

RODNA OSJETLJIVOST: O PITANJU RODA U NORMATIVNIM BAZAMA PODATAKA IMENA

Gender Sensitivity: On the Concept of Gender in the Name Authority Files

Petra Pancirov

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
ppancirov@nsk.hr

Ana Knežević Cerovski

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
acerovski@nsk.hr

UDK / UDC **025.323-055.1/.3**
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 03.04.2024.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

482

Sažetak

Cilj. Cilj je rada preispitati praksu normativnih baza podataka imena svjetskih knjižnica pri postupanju s informacijom o rodu entiteta *osoba* koji se jednoznačno identificira usvojenom pristupnicom za ime, neusvojenim pristupnicama za ime ako postoje te biografskim podacima koji su javno dostupni i potrebni za identifikaciju. Pitanje rodne osjetljivosti u hrvatskoj knjižničarskoj zajednici nova je tema koja je vrlo aktualna i u svjetskim knjižnicama te rad donosi pregled postupanja s pitanjem roda kada govorimo o normativnim bazama podataka imena.

Pristup/metodologija/dizajn. Prvi dio rada odnosi se na postupanje s rodom u konceptualnim modelima, normama i formatima za opis građe, dok drugi dio donosi primjere prakse iz normativnih baza podataka Kongresne knjižnice, Njemačke nacionalne knjižnice, Nacionalne knjižnice Francuske, Nacionalne knjižnice Češke Republike i Nacionalne knjižnice Španjolske te knjižnične politike o postupanju s rodom Kongresne knjižnice, Nacionalne knjižnice Novog Zelanda i Britanske knjižnice.

Rezultati. Pojedine nacionalne knjižnice mijenjaju praksu vezanu uz navođenje roda u normativnim bazama podataka imena kao na primjer Kongresna knjižnica u Washingtonu koja postupno prestaje s navođenjem roda kao zasebnog atributa u opisu entiteta osoba.

Originalnost/vrijednost. Identifikacija roda u normativnim bazama podataka imena može predstavljati izazov u knjižničarskoj zajednici iz različitih razloga, kao što su nedostatak rodne osjetljivosti, nepotpune ili zastarjele informacije o rodu, nedostatak

standardizacije u zapisivanju podataka o rodu i rodna binarnost. Uvođenje rodno osjetljivih praksi u normativne baze podataka imena zahtijeva pažljivo razmatranje jer informacije o rodu moraju biti u skladu s kulturološkim i jezičnim kontekstom, poštujući pri tom autonomiju i privatnost osobe. Stoga je doprinos ovoga rada problematiziranje o temi rodne osjetljivosti nasuprot dosadašnjoj praksi koju imaju knjižnični katalozi kada je u pitanju identifikacija entiteta osoba u normativnim bazama podataka imena.

Ključne riječi: entitet *osoba*, knjižnične politike o postupanju s rodom, normativne baze podataka imena, rod, rodna osjetljivost

Summary

Purpose. The aim of the paper is to review the practice how some of the world libraries manage gender information about the *person* entity, uniquely identified in name authority files by an authorized access point, variant access points if they exist, and publicly available biographical data necessary for identification. The issue of gender sensitivity in the Croatian librarian community is a new topic that is very current in world libraries, and the paper provides an overview of the handling of the issue of gender when we talk about name authority files.

Approach/methodology/design. The first part of the paper refers to handling gender information in conceptual data models, standards and formats for resource description, while the second part provides examples of practice from the Library of Congress, the German National Library, the National Library of France, the National Library of Czech Republic and the National Library of Spain, as well as library gender policies of the Library of Congress, the National Library of New Zealand, and the British Library.

Findings. Some national libraries are changing their practices related to specifying gender in name authority files, such as the Library of Congress in Washington, which gradually abandons the practice of specifying gender as a separate attribute in the description of the *person* entity.

Originality/value. Gender identification in name authority files can be a challenge for library community for a variety of reasons, such as lack of public sensitivity, incomplete or outdated information, lack of standardization in recording gender data, and gender binaries. The introduction of gender-sensitive practices into name authority files requires

careful consideration, as information about gender must be in accordance with the cultural and linguistic context, while respecting the autonomy and privacy of a person. In this sense, this work is a contribution in opening up the topic of the issue of gender sensitivity in contrast to the current practice of library catalogs when it comes to the identification of the *person* entity in name authority files.

Keywords: entity of a *person*, gender, gender sensitivity, library policy statements for gender, name authority files

1. Uvod

Normativne baze podataka imena sastoje se od normativnih zapisa. Normativni zapis sastoji se od usvojenog i neusvojenih oblika imena, izvora podataka, biografskih podataka i različitih napomena koje mogu služiti drugim katalogizatorima ili samim korisnicima. Katalogizatori koriste javno dostupne i provjerene izvore podataka kako bi opisali entitet *osoba*. Normativne baze podataka imena sadrže i biografske podatke o samim osobama jer biografski podaci služe za identificiranje i razlikovanje imena.

Normativna kontrola je potrebna kako se izrazi za iste entitete ne bi duplirali i koristili za povezivanje zapisa iz različitih izvora (Tillet, 1989 – navedeno prema Krajnc Vobovnik 2023, 26). Bez normativnih baza podataka imena korisnici knjižnica imali bi poteškoća u pronalaženju točnih podataka jer bi različita djela istog autora mogla biti pod različitim oblicima imena, a korisnici bi lako mogli zamijeniti različite autore istog imena. Katalogizatori pridaju veliku važnost točnosti informacija o entitetima osoba koje identificiraju u normativnim zapisima. Jedan od zadataka katalogizatora je određivanje "bibliografskog" identiteta (popis bibliografskih jedinica u knjižničnom katalogu koje pripadaju autoru) i identiteta osobe (pojedinačnog ljudskog bića koje može biti autor u knjižničnom katalogu). Kako navodi Krajnc Vobovnik, u postupcima normativne kontrole katalogizatori u skladu s kataloškim pravilima oblikuju normativni oblik koji je jedinstven za svaki entitet i koji međusobno povezuje sve različite oblike opisivanog entiteta i time se u katalogu osigurava nedvosmislena identifikacija entiteta i uspostavlja veza s pripadajućim bibliografskim zapisima (Krajnc Vobovnik 2023, 25). Razvojem informacijsko-knjižničnih sustava razvija se i normativna kontrola. Raniji normativni

zapisi sadržavali su manje biografskih podataka o osobama nego danas. Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije omogućio je katalogizatorima lakše pronalaženje podataka o osobama. Istovremeno su se knjižnični standardi i modeli razvijali u smjeru povećanja atributa kojima se opisuje entitet *osoba*. Važnost normativnih baza podataka proizlazi iz potrebe za kvalitetnim i standardiziranim metapodatkovnim opisom gdje su entiteti međusobno povezani te odnosi među njima mogu biti točni ako su svi pojedinačni entiteti točno identificirani te imaju točne attribute tj. podatke koji pobliže označuju instancije entiteta (IFLA-in knjižnični referentni model : konceptualni model za bibliografske informacije, 2020).

Upravo tako koncipirane normativne baze podataka imena omogućile bi dijeljenje resursa i povećanje dostupnosti informacija.

Konceptualni modeli *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih podataka* (FRBR) i *Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka* (FRAD) proširili su broj atributa koji mogu biti uključeni u normativne zapise kako bi se entitet *osoba* identificirao, razlikovao i kontekstualizirao. Atributi kojima se opisuju instancije entiteta osoba uključuju elemente: mjesto rođenja ili smrti, država, jezik koji osoba koristi, zanimanje ili zvanje, biografija ili povijest te rod (Thomas 2011, 229-230). Danas izrada normativnih zapisa uključuje pristupnice (usvojene i varijantne) i biografske podatke. Zapisivanje točnih i detaljnih informacija o osobi znači otkrivanje više podataka pomoću kojih se može identificirati sama osoba, a povezani podaci danas omogućuju da informacije sadržane u normativnim zapisima budu dostupne i izvan knjižničnog kataloga.

Katulić navodi kako je Europska unija usvojila Opću uredbu o zaštiti podataka koja se počinje primjenjivati od 25. svibnja 2018. U Hrvatskoj je javnu raspravu prošao prijedlog Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka, no on ne donosi nikakve konkretne upute koje bi se ticale knjižnica ili znanstvenih i povijesnih istraživanja. Stoga posebnu pažnju treba posvetiti poštivanju načela obrade podataka i osvijestiti postojanje prava pojedinaca čiji se osobni podaci obrađuju, ali i ograničenja njihovih prava s obzirom na svrhu prikupljanja podataka i ulogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u obavljanju zadaće od javnog interesa (Katulić 2018, 591).

Istovremeno, valja razmišljati o "identitetu" te prepoznati etičku odgovornost katalogizatora i snagu utjecaja koje normativne baze podataka imena imaju danas, posebno kada govorimo o kategoriji roda.

2. Rod i spol općenito

Normativne baze podataka imena koriste u opisima osoba atribut roda koji može biti zasebno granuliran ili naveden u napomeni o biografskim podacima. U standardima i formatima navodi se engleskom riječju *gender*. Kako bismo razjasnili pojam, kako navodi Anić, *gender* znači društveni spol za razliku od tjelesnoga spola (engl. *sex*) (Anić 2011, 23).

Spol se koristi za sve razlikovne osobine koje su biološki i nasljedno uvjetovane, dok rod označava one razlikovne osobine koje su uvjetovane društvenom okolinom i odgojem. (Hodžić et al. 2003, 143 - navedeno prema Anić 2011, 23).

Mati navodi kako mnogi autori koriste izraz spol kada se referiraju na biološku različitost muškaraca i žena, dok se izraz rod koristi za sociokulturalne razlike (Muehlenhard i Peterson, 2011 - navedeno prema Mati 2022, 12). Neki autori sugeriraju i korištenje zajedničkog izraza rod/spol kako bi se naglasila povezanost ovih dvaju pojmova (Van Anders, 2015 - navedeno prema Mati 2022, 12).

Prema Mati, o rodnom identitetu osobe drugi ljudi najčešće zaključuju u binarnim terminima (usprkos sve većem aktivizmu za prava interseksualnih, transrodnih, rodno nebinarnih, rodno fluidnih, birodnih i arodnih osoba, većina istraživača rod/spol mjeri kao binarnu kategorijalnu varijablu), na temelju izgleda osobe, njezinih tjelesnih karakteristika vezanih uz muški ili ženski spol (Mati 2022, 12).

ISO/IEC 5218 *Information technology — Codes for the representation of human sexes* za spol poznaje muški, ženski i nepoznat rod.

Prema Butler, rod je zapravo performativan jer rodni identitet ne mora uvijek biti u skladu sa spolom s obzirom da se osoba može ponašati ili razmišljati na načine koji se u toj kulturi tradicionalno povezuju s drugim spolom (Butler, 1999 - navedeno prema Mati 2022, 12). Knjižničari o rodu zaključuju na temelju javno dostupnih publikacija i drugih izvora koje citiraju i na koje se pozivaju prilikom identificiranja osobe.

3. Rod u knjižničnim modelima i normama

U *Normativnoj bazi imena Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* najčešći način opisivanja osoba u biografskoj napomeni (polje 678 u formatu MARC21 A) je u obliku kratke natuknice koja definira radili li se npr. o fizičarki ili fizičaru koji prema

potrebi može biti i razlikovni element ako je potrebno razlikovati jednu osobu od druge osobe istog imena i prezimena. Dakle, rod se definira kao dio biografskog podatka.

Većina nacionalnih knjižnica odabrala je set osnovnih (obveznih) polja atributa entiteta – usvojeni oblik imena, datumi povezani s osobom, titule, puniji oblik imena, zanimanje i identifikator (Knežević Cerovski 2017, 91).

FRBR navodi tri ključna atributa za identificiranje osoba – datumi, naslov osobe i ostale informacije povezane s osobom (Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa 2004).

FRAD donosi i dodatne attribute – rod, mjesto rođenja/smrti, zemlja, prebivalište, pripadnost, adresa, jezik osobe, područje djelovanja, zvanje/zanimanje, biografija/povijest. (Moulaison 2014, 2– navedeno prema Knežević Cerovski 2017, 91). *FRAD* je uključio korištenje granuliranih i proširenih atributa pa time i atributa roda.

Resource description and access - RDA standard je za opisivanje i pristup građi koji nudi korištenje atributa rod (rod kojim se osoba identificira), veže ga uz entitet osoba s oznakom ima rod i ujedno nudi mogućnost iskazivanja roda u formatu MARC21 A. Valja napomenuti kako RDA ne određuje obveznost nekog podatka, već to prepušta politici knjižnice, tako da je moguće koristiti RDA, ali ne koristiti sve njegove elemente.

Format MARC21 A je za potrebe RDA proširen blokom polja 3XX gdje je polje 375 polje kojim se opisuje rod kao strukturirani ili nestrukturirani podatak u potpolju \$a, kao identifikator (brojčana ili slovno-brojčana oznaka koja unutar određenog sustava jednoznačno identificira osobu) u potpolju \$0 (npr. Lidija Deduš ima VIAF identifikator VIAF ID: 317162597) ili kao IRI (strojno čitljivi identifikator) u potpolju \$1 (npr. Lidija Deduš ima VIAF IRI: <http://viaf.org/viaf/317162597>).

Pojava IFLA-inog knjižničnog referentnog modela s druge strane dopušta da se broj atributa koji se navodi u modelu proširi i drugim atributima i navodi za entitet agent (čiji je dio i entitet osoba) sljedeće attribute: polje aktivnosti, jezik i kontaktne informacije, dok za entitet osoba dodaje još i atribut zanimanje/zvanje (IFLA-in knjižnični referentni model : konceptualni model za bibliografske informacije 2020, 61).

Dakle, *FRAD* je uključivao podatke o rodu, dok podatke o rodu IFLA-in knjižnični referentni model ne navodi kao pojedinačni atribut. *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima – Pravilnik KAM* u elementima identifikacija i opis agenta navodi attribute koji opisuju funkciju ili djelatnost osobe, zanimanje osobe,

napomenu o funkciji, djelatnosti ili zanimanju osobe, jezik osobe, biografija osobe, i napomena o osobi, ali ne navodi poseban element koji bi se odnosio na rod (Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima n.d.).

S obzirom da se *Pravilnik KAM* temelji, između ostalih, i na *IFLA-inom knjižničnom referentnom modelu*, izostao je atribut roda kao zaseban element opisa.

4. Nacionalne knjižnice i bilježenje roda

Knjižnice su razvile različite politike vezane uz korištenje polja 375 pa tako navodimo Britansku knjižnicu čija politika govori da se polje ne primjenjuje¹. Kongresna knjižnica navodi da se element opisa ne bilježi i da se postojeći izbriše iz normativnog zapisa, a ako se želi navesti element roda, procjenu donosi katalogizator.² Nacionalna knjižnica Novog Zelanda³ ima isto stajalište kao i Britanska knjižnica.

Ovi podaci pokazuju kako se vremenom mijenjaju politike nacionalnih knjižnica kada govorimo o postupanju s rodom u normativnim zapisima (slike 1 i 2).

Leader	00000cz a2200037n 45 0
001	LCIn 79022889 (VIAF cluster) (Authority/Source Record)
005	20150123070243.0
008	790418n azannaabn b aaa
003	LC
035	‡a (LC)342439
010	‡a n 79022889
035	‡a (OCoLC)oca00256664
035	‡a (DLC)1420642
035	‡a (DLC)n 79022889
040	‡a DLC ‡b eng ‡c rda ‡c DLC ‡d DLC ‡d ICU ‡d DLC ‡d DLC-R ‡d OCoLC ‡d DLC ‡d SG-SiLA ‡d Uk ‡d OCoLC ‡d DLC ‡d IEN ‡d DLC
046	‡f 18790311 ‡g 1955
100	1 ‡a Einstein, Albert, ‡d 1879-1955
370	‡a Ulm (Germany) ‡b Princeton (N.J.) ‡2 naf
372	‡a Physics ‡2 lcsh
373	‡a Institute for Advanced Study (Princeton, N.J.) ‡a Manhattan Project (U.S.) ‡2 naf
374	‡a Physicist
375	‡a male
377	‡a ger ‡a eng
400	1 ‡a Ai-yin-ssu-t'an, ‡d 1879-1955

Slika 1. Dio normativnog zapisa Kongresne knjižnice s poljem 375 iz 2016. godine (Knežević Cerovski 2017, 90)

¹ RDA Toolkit. British Library policy statements for Terms for gender in English. 2024. Pristupljeno: 27. 3. 2024. https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-f61faec1-1caa-11ee-2974-09173F13E4C5

² RDA Toolkit. LC-PCC policy statements for gender. 2024. Pristupljeno: 28. 3. 2024. https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-1e50ce22-a349-3bbe-8ff8-2a7bdccbaef1

³ RDA Toolkit. National Library of New Zealand Policy Statements for: gender. 2024. Pristupljeno: 27. 3. 2024. https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-d057b926-a40b-3600-8711-880dc37a704b

Slika 1. pokazuje kako je izgledao normativni zapis za entitet *osoba* Albert Einstein u Kongresnoj knjižnici tijekom 2016. godine, dakle prije odluke da se podaci o rodu neće koristiti. Dakle, postoji polje 375 u kojem je naveden atribut roda riječju *male* (muški rod).

008	7904 101q szarimadun ju asa
003	LC
035	1a (LC)342439
010	1a n 79022889
016	1a 0053C3375E
035	1a (OCoLC)oca00256664
035	1a (DLC)1420642
035	1a (DLC)n 79022889
040	1a DLC 1b eng 1c rda 1c DLC 1d DLC 1d ICU 1d DLC 1d DLC-R 1d OCoLC 1d DLC 1d SG-SILA 1d Uk 1d OCoLC 1d DLC 1d IEN 1d DLC 1d IHU 1d DLC 1d GAOONL 1d DLC 1d ICU 1d DLC
042	1a nlc
046	1f 1879-03-11 1g 1955-04-18 1z edtf
100	1 1a Einstein, Albert, 1d 1879-1955
370	1a Ulm (Germany) 1b Princeton (N.J.) 1z naf
372	1a Physics 1z lch
373	1a Institute for Advanced Study (Princeton, N.J.) 1a Manhattan Project (U.S.) 1z naf
374	1a Physicists 1a College teachers 1a Authors 1z lch
377	1a ger 1a eng
400	1 1a Aiyinsitan, Abote, 1d 1879-1955
400	1 1a Ainshtain, Albert, 1d 1879-1955
400	1 1a Ainshtain, A, 1d 1879-1955
400	1 1a Ainshtaj, Alpart, 1d 1879-1955

Slika 2. Dio normativnog zapisa Kongresne knjižnice bez polja 375 iz 2024. godine (Dostupno na: <http://id.loc.gov/authorities/names/n79022889>)

Slika 2. pokazuje isti normativni zapis 2024. godine u kojem više nisu dostupni podaci o rodu, polje 375 se ne koristi. Kongresna knjižnica u svojim *Preporukama* za izradu normativnih zapisa iz travnja 2022. godine navodi da je potrebno obrisati podatke u polju 375 ili ga uopće ne napisati ako se radi o novom normativnom zapisu, što uključuje i izostanak bilježenja roda ili rodni izrazi u drugim poljima 3XX (uključujući polje 374 za zanimanje/zvanje u normativnom zapisu kao i bilježenje nestrukturiranih informacija o osobi (rod osobe) u poljima napomena 6XX u normativnim zapisima) unatoč činjenici da koriste *RDA* kao pravilnik za katalogizaciju koji navodi rod kao jedan od atributa u opisu osobe⁴.

*PCC Task group*⁵ navodi kako je rod, kao i mnogi drugi atributi osoba navedenih u *RDA*, neobavezan element koji smatraju potencijalno korisnim za bilježenje u normativnim zapisima kada je potrebno razlikovanje osoba s istim ili sličnim imenima, pružanje informacija o osobama za korisnike i katalogizatore, identificiranje osoba poznatih po izrazima, pseudonimima, inicijalima, dvosmislenim imenima ili nedefinirani

⁴ RDA Toolkit. LC-PCC policy statements for gender. 2024. Pristupljeno: 28. 3. 2024. https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-1e50ce22-a349-3bbe-8ff8-2a7bdccbaef1

⁵ Program for Cooperative Cataloging (PCC) Task Group odnosno Program za radnu skupinu za kooperativnu katalogizaciju pri Kongresnoj knjižnici.

autori i omogućavanje pretraživanja koja su ograničena na određeni rod (npr. skladateljice). No, istovremeno postoje i potencijalni rizici koji se odnose na bilježenje roda. Rodni identitet je složen, osoban i podložan promjenama tijekom vremena. Ukoliko je rodni identitet nametnut ili je pogrešno naveden ili pak otkriven bez pristanka, bilo namjerno ili nenamjerno, može dovesti do diskriminacije i potencijalnog rizika (Billey et al. 2022, 2-4).

Kako se knjižnični podaci sve više otvaraju, moguće su nepredviđene posljedice ako je bilježenje informacija o rodu netočno ili nedozvoljeno navedeno. Napomene su javno dostupne ili putem knjižničnog kataloga ili *Međunarodne virtualne normative datoteke* (VIAF) i katalogizatori moraju promišljati o podacima koje upisuju u polje 678 Biografski podaci formata *MARC21 A* ili u polja 3XX gdje se isti podaci granuliraju. Atributi roda, mjesta rođenja/smrti, zemlje, prebivališta, pripadnosti, adrese, jezika osobe, područja djelovanja, zvanja/zanimanja i biografije u *Normativnoj bazi imena NSK* navode se u polju 678 Biografski ili povijesni podaci, u obliku – *Hrvatska fizičarka. Rođena 25. 8. 1956. u Poreču. Doktorica znanosti* (Knežević Cerovski 2017, 93).

Usprkos gore navedenim politikama, pregledom pojedinih normativnih baza u VIAF-u vidljivo je da knjižnice većinom uključuju podatke o rodu u normativne zapise (slike 3-6).

{BnF Catalogue général} Espa

Recherche avancée AUTEURS A-Z SUJETS A-Z PÉRIODIQUES

Accueil **Nom de personne**

Notice de personne

Notice Au format public

Einstein, Albert (1879-1955) forme internationale

Pays : États-Unis
Langue(s) : anglais
Sexe : Masculin
Responsabilité(s) exercée(s) sur les documents : Auteur, Interprète, Participant
Naissance : 1879-03-14, Ulm, Allemagne
Mort : 1955-04-18, Princeton, N.J.

A aussi écrit en allemand.
Physicien. - Membre, Preußische Akademie der Wissenschaften, Berlin (1914-1933). - Professeur, Institute of advanced study, Princeton university, N.J. (1933-1955). - Prix Nobel de physique (1921).

Successivement allemand, apatride (1896), suisse (1901), helvético-américain (1940)

Forme(s) associée(s) :
>> << [Constantes cosmologiques](#)

Source(s) :
La théorie de la relativité restreinte et générale / Albert Einstein ; trad. par Maurice Solovine, 1982

Slika 3. Normativni zapis Nacionalne knjižnice Francuske uključuje podatak o rodu (Dostupno na: <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb119016075>)

Primjerice, slika 3. prikazuje normativni zapis iz Nacionalne knjižnice Francuske koji uključuje podatke o rodu što je vidljivo u prikazu normativnog zapisa u polju 120 Sexe formata UNIMARC/A, potpolje \$b Masculin, odnosno oznaka za muški rod. Format UNIMARC/A omogućuje korištenje sljedećih potpolja a = Female, b = Male, c = Transgender), u = Unknown, x = Not applicable (UNIMARC Manual: Authorities Format 2001, 45).

GND	
Link zu diesem Datensatz	https://d-nb.info/gnd/118529579
Person	Einstein, Albert
Akademischer Grad	Prof.
Geschlecht	männlich
Andere Namen	Einstein, A. Einstein Ai yin si tan Ainshtain, Albert Ainshutain, A. Ainshutain Ainštain Ai`nstai`n, Albertos Ai`nstai`n, Almpert Ainstaina, Albarta Ainsten Ainsyut'ain, Alberüt'ü Aiyinsitan Ai-yin-ssu-t'an, A-po-t'e Ai-yin-ssu-t'an Ajnštajn, A. Ayinsten Aynishtayn Aynštayn, Albirt Aynštäyn, Albirt Einshtein, Al'bert Einsteina, Alberta Einšteinas, A. Éjnštejn, Al'bert Éjnštejn, A.

Slika 4. Normativni zapis Njemačke nacionalne knjižnice uključuje podatak o rodu (Dostupno na: <https://d-nb.info/gnd/118529579>)

Slika 4. prikazuje normativni zapis Njemačke nacionalne knjižnice gdje je rod naveden u polju 375 korištenjem ISO/IEC 5218 standarda za spol što je vidljivo i iz MARC21-XML prikaza zapisa <datafield tag="375" ind1=" " ind2=" " <subfield code="a">1</subfield> <subfield code="2">iso5218</subfield>. ISO/IEC 5218 omogućuje sljedeće oznake u potpolju \$a formata MARC21 A; 0 = Nepoznat 1 = Muški, 2 = Ženski, 9 = Nije primjenjiv (Wikipedia n.d.).

Cambiar Formato ▾		Formato: MARC21
001	XX834035	
003	SpMaBN	
005	20050225132700.5	
008	901120nn ajjnnaabn a aaa	
016	\$aBNE19900183260	
024	7 \$ahttp://viaf.org/viaf/75121530/\$2viaf	
024	7 \$ahttps://isni.org/isni/000000012281955X\$2isni	
024	7 \$ahttp://www.wikidata.org/entity/Q937\$2wikidata	
040	\$aSpMaBN\$bspa\$cSpMaBN\$erdc\$fembne	
046	\$f1879\$g1955	
100	1 \$aEinstein, Albert\$d1879-1955	
370	\$aUlm\$0XX461592\$vWikidata	
372	\$aFisica teórica\$vWikidata	
373	\$aAccademia Nazionale delle Scienze detta dei XL\$aAcademia de Ciencias de Rusia\$aAcademia Estadounidense de las Artes y las Ciencias\$aReal Academia de Artes y Ciencias de los Países Bajos\$aReal Academia de las Ciencias de Suecia\$aAcademia de Ciencias de F	
374	\$aEscritores\$aMatemáticos\$aCientíficos\$aProfesores\$aEscritores\$aFilósofos\$aEscritores\$aFisicos\$aProfesor\$aProfesores\$aPedagogos\$aEscritores\$aInventores\$aFilósofos\$aFisicos\$vWikidata	
375	\$aMasculino	
377	\$IAlemán\$IInglés	
400	1 \$aAjnstajn, Albert\$d1879-1955	
670	\$aMi visión del mundo, 1986\$bport. (Albert Einstein)	
670	\$aDeutsche bibliogr., 1976-1980\$b(Einstein, Albert)	
670	\$aDic. de filosofía, de J. Ferrater Mora, 1980\$b(Einstein, Albert (1879-1955))	
670	\$aWWW BN-OPALE Plus, 24-2-2005\$b(Einstein, Albert, 1879-1955; n. 14-3-1879, m. 18-4-1955; de nacionalidad alemana hasta 1933, de nacionalidad suiza a partir de 1921, y ciudadano de Estados Unidos a partir de 1940; de lengua inglesa, escribe también en alemán)	
961	\$aEinstein, Albert\$d1879-1955	

Slika 5. Normativni zapis Nacionalne knjižnice Španjolske uključuje podatak o rodu (Dostupno na:

http://catalogo.bne.es/uhtbin/authoritybrowse.cgi?action=display&authority_id=XX834035)

Slika 5. prikazuje normativni zapis Nacionalne knjižnice Španjolske gdje se navodi rod u nestrukturiranom obliku u polju 375 gdje u potpolju \$a navode *Masculino*.

Zvolte formát: Standardní -- MARC

Záznam 2 z 442

LDR	-----a22-----n-4500
FMT	JA
001	jk01070894
003	CZ-PtNK
005	20230712115723.0
008	980408Injaznnaabn-----n-ajl-----
0247	ja 0000000121326438 I2 isni
0247	ja Q93166 I2 wikidata
040	ja Jaroslav Kunc I b cze I c ABA001 I d ABE336 I d ABA001 I d CBA001 I d ABA001 I e rda
046	I f 1929 I g 2023
1001	ja Kundera, Milan, I d 1929-2023 I7 jk01070894
370	I c Česko I s 1929 I t 1975
370	I c Francie I s 1975
370	ja Brno, Česko I b Paříž, Francie
372	ja literatura I a exilová literatura I a překladatelství
374	ja spisovatelé I a exiloví spisovatelé I a básníci I a překladatelé
375	ja mužI
377	ja cze I a fre
4001	ja Kundera, Milans, I d 1929-2023 I0 o
4001	ja Kundera, Miran, I d 1929-2023 I0 o
4001	ja Kchuntela, Millan, I d 1929-2023 I2 czekor I0 o
670	ja PNP-LA
670	ja Kchuntela, Millan: Kchotchün : sosólü tchüllösö ilkop kači ijaki = Le rideau : essai en sept parties, 2008 I b odkaz viz
670	ja www (Wikipedie, otevřená encyklopedie), cit. 12. 7. 2023 I b biografické údaje, datum a místo narození úmrtí I u https://cs.wikipedia.org/wiki/Milan_Kundera
6780	ja Narozen 1. 4. 1929 v Brně, zemřel 11. 7. 2023 v Paříži. Prozaik a básník, esejista, profesor teorie literatury, emigrant po 1969, překladatel z francouzštiny.
85642	I u https://cs.wikipedia.org/wiki/Milan_Kundera I4 N
906	ja im19980101
906	ja op20000724 I b anmu I c Viz - nově
906	ja op20130516 I b tone I c Viz - nově, zdroj - další výskyt
906	ja no20160922 I b xevst I c doplněno 370a, c, 372, 374, 375, 377, zdroj, URL - nově
906	ja op20160922 I b evje I c doplněno 370a, c, 372, 374, 375, 377, zdroj, URL - nově
906	ja op20200915 I b batch I c Pole 024 - dávkový import VVQS
906	ja no20230712 I b xlebe I c Záhlaví, viz - rok úmrtí, zdroj - aktualizace, biografická poznámka - doplnění, pole 370 - doplnění
906	ja oz20230712 I b lisi
SYS	000019869

[https://aleph.nkp.cz/F?func=direct&doc_number=000019869&local_base=AUT]

Slika 6. Normativni zapis Nacionalne knjižnice České Republike uključuje podatak o rodu (Dostupno na: <https://aleph.nkp.cz/>)

Slika 6. prikazuje normativni zapis Nacionalne knjižnice Češke Republike gdje je rod naveden u nestrukturiranom obliku u polju 375 gdje u potpolju \$a navode *muž*. Ujedno biografske podatke navode i u polju 678 sa sadržajem potpolja \$a *Novelist i pjesnik, esejist, profesor teorije književnosti, emigrant nakon 1969., prevoditelj s francuskog*.

Analiza knjižnica pokazuje da normativne baze nacionalnih knjižnica i dalje navode podatak o rodu kao dio normativnog zapisa. Vidljivo je da neke knjižnice koriste kontrolirane rječnike i standarde kako bi iskazale rod, a neke navode podatak u nestrukturiranom obliku, bilo da se podatak o rodu bilježi u polje 375 formata MARC21 A ili u polje 120 formata UNIMARC/A ili pak u nestrukturiranom obliku u polju 678 formata MARC21 A, primjerice *hrvatska fizičarka, ruski biolog*.

Praksa anglosaksonskih zemalja čije su politike analizirane, dakle, Kongresne knjižnice, Britanske knjižnice i Nacionalne knjižnice Novog Zelanda donose politike o postupanju s rodom u ožujku 2024. godine. Iz njih je vidljiv odmak od dosadašnjih praksi jer knjižnice ne uključuju rod u normativne zapise osim kada je nužna identifikacija roda za razlikovanje od drugih osoba istog imena.

Promjena takve prakse rezultat je pojedinačnih politika koje donose nacionalne knjižnice u skladu s društvenim, biološkim, sociološkim i kulturnim čimbenicima.

5. Zaključak

Navođenje roda u knjižnicama nosi sa sobom prednosti i nedostatke. Prednosti uključuju inkluzivnost, osjetljivost prema različitosti i točnost u identifikaciji, dok nedostaci obuhvaćaju potencijalno ograničavanje slobode izbora i pitanje privatnosti. Većina normativnih baza podataka imena koristi binarni pristup rodu, što znači da su moguće dvije opcije – *muški rod* i *ženski rod*, ali je moguće uključiti rod *nepoznato* kada informacija o rodu nije poznata. Međutim, takva podjela može biti diskriminirajuća i isključiti identifikaciju onih osoba s drugim rodnim identitetima poput rodno nebinarnih, rodno fluidnih osoba i dr. Nadalje, normativne baze podataka imena često mogu sadržavati nepotpune ili zastarjele podatke o rodu, što može otežati točnu identifikaciju roda za pojedince. One bi trebale standardizirati postupke o zapisivanju podataka o rodu politikama o izradi normativnih zapisa u kojima su jasno definirani procesi izrade zapisa. Politika izrade normativnih zapisa treba uključiti popise kontroliranih rječnika, tezauruse i standarde te ih koristiti pri iskazivanju, između ostaloga, broja i naziva rodova na način

da omoguće dostatne informacije za razlikovanje osoba istoga imena uvažavajući pritom princip rodne osjetljivosti i istovremeno ispunjavajući svrhu knjižničnog kataloga kroz dosljedne i točne normativne zapise.

Važno je da oni koji se bave obradom podataka o osobama uvijek imaju na umu načela obrade, poštivanje privatnosti i sigurnosti osoba koje identificiraju jer identifikacija roda može biti osjetljivo pitanje pa iz toga razloga neke nacionalne knjižnice postupno uvode praksu da se rod ne identificira, osim kada je nužna identifikacija roda za razlikovanje od drugih osoba istog imena.

Literatura

Anić, Jadranka Rebeka. 2011. *Kako razumjeti rod? : povijest rasprave i različita razumijevanja u Crkvi*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Pristupljeno: 26. 03. 2024.
https://www.pilar.hr/wpcontent/images/stories/dokumenti/funkcionalni/kako_razumjeti_rod/_kako_razumjeti_rod_knjiga.pdf

Billey, Amber, Jay Colbert, Matthew Haugen, John Hostage, Violeta Ilik, Nancy Sack i Adam L. Schiff. 2022. *Revised Report on Recording Gender in Personal Name Authority Records*. Pristupljeno: 27. 03. 2024.
<https://www.loc.gov/aba/pcc/documents/gender-in-NARs-revised-report.pdf>

RDA Toolkit. 2024. „British Library policy statements for Terms for gender in English.“ Pristupljeno: 27. 03. 2024.
https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-f61faec1-1caa-11ee-2974-09173F13E4C5

IFLA-in knjižnični referentni model. 2020. Uredili Pat Riva, Patrick Le Boeuf i Maja Žumer. Prevele Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Katulić, Anita. 2018. „Normativna baza imena u kontekstu Opće Uredbe o zaštiti podataka.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, no. 1: 573-592. <https://hrcak.srce.hr/file/303908>

Knežević Cerovski, Ana. 2017. „Korak prema semantičkome webu: mogućnost strukturiranja podataka u preglednim zapisima NSK normativne baze imena.“ *Knjižničarstvo* 21, no. 1-2: 87-102.
<https://hrcak.srce.hr/239630>

RDA Toolkit. 2024. „LC-PCC policy statements for gender.“ Pristupljeno: 28. 03. 2024.
https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-1e50ce22-a349-3bbe-8ff8-2a7bdccbaef1

Mati, Lara. 2022. „Rodna binarnost: zašto i kako se oduprijeti?“ *Psychē* 5, no. 1: 11-22.
<https://hrcak.srce.hr/303833>

RDA Toolkit. 2024. „National Library of New Zealand Policy Statements for gender.“ Pristupljeno: 27. 03. 2024.
https://access.rdatoolkit.org/en-US_ala-d057b926-a40b-3600-8711-880dc37a704b

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. n.d. Pristupljeno: 28. 03. 2024.

<https://pravilnik.kam.hr/>

RDA Toolkit. Pristupljeno: 28. 03. 2024.

https://access.rdatoolkit.org/Content/Index?externalId=en-US_ala-eabade64-419c-3297-9f17-46b9a93b86b9

Thomas, Bob. 2011. „Name disambiguation-Learning From User-Friendly Models.“ *Cataloging & Classification Quarterly* 49, no. 3: 229-230. <https://doi.org/10.1080/01639374.2011.560834>

Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka. 2010. Uredio Glenn E. Patton. Preveo Tomica Urbanc. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa. 2004. Prevela Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Verona, Eva. 1986. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga.* Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.

UNIMARC manual: authorities format. 2001. München: K. G. Saur. Pristupljeno: 23. 07. 2024. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/uca/unimarc-authorities-format.pdf>

Wikipedia. n.d. „Information technology — Codes for the representation of human sexes.“ Pristupljeno: 23. 04. 2024.

https://en.wikipedia.org/wiki/ISO/IEC_5218